

**PEDAGOGICAL ABILITY IN TEACHER'S ACTIVITY.
COMMUNICATIVE SKILLS AND EXERTING INFLUENCE**

Students of Termez State Pedagogical Institute

Karimova Aziza Baxritdin qizi

azizakarimova063@gmail.com

Karimova Jasmina Jamshid qizi

jasminakarimova@gmail.com

Abstract: This article covers the pedagogical activities of teachers, communicative skills, and mechanisms for effective influence in the educational process from a scientific and theoretical perspective. The content of pedagogical activity, professional competencies of the teacher's personality, the importance of pedagogical communication, and communicative means of influence in the development of the student's personality are analyzed. Furthermore, scientific conclusions are provided regarding the effectiveness of the teacher's communicative culture and psychological methods of influence in the modern educational environment.

Keywords: pedagogical activity, communicative skill, pedagogical communication, exerting influence, pedagogical competence, educational process, personal development, professional mastery.

**O'QITIVCHI FAOLIYATIDA PEDAGOGIK QOBILIYAT.
KOMMINIKATIV MALAKALAR VA TA'SIR KO'RSATISH**

Termiz davlat pedagogika institute talabalari

Karimova Aziza Baxritdin qizi

azizakarimova063@gmail.com

Karimova Jasmina Jamshid qizi

jasminakarimova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'qituvchilarning pedagogik faoliyati, kommunikativ malakalari hamda ta'lim jarayonida samarali ta'sir ko'rsatish mexanizmlari ilmiy-nazariy jihatdan yoritiladi. Pedagogik faoliyatning mazmuni, o'qituvchi shaxsining kasbiy kompetensiyalari, pedagogik muloqotning ahamiyati hamda o'quvchi shaxsini rivojlantirishdagi kommunikativ ta'sir vositalari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim muhitida o'qituvchining kommunikativ madaniyati va psixologik ta'sir usullarining samaradorligi haqida ilmiy xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: pedagogik faoliyat, kommunikativ malaka, pedagogik muloqot, ta'sir ko'rsatish, pedagogik kompetensiya, ta'lim jarayoni, shaxs rivoji, kasbiy mahorat.

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

Pedagogik faoliyat jamiyatning ijtimoiy-madaniy rivojlanishida muhim o‘rin egallovchi murakkab va ko‘p komponentli jarayon hisoblanadi. Ushbu faoliyatning asosiy maqsadi — shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uning intellektual salohiyatini oshirish hamda ijtimoiy moslashuvchanligini ta’minlashdir. Pedagogik faoliyat tizimli yondashuv asosida amalga oshirilib, unda ta’lim, tarbiya, rivojlantirish va ijtimoiylashtirish jarayonlari o‘zaro uzviy bog‘liq holda kechadi. Zamonaviy pedagogik nazariyalarga ko‘ra, o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi subyekt, balki ta’lim jarayonini loyihalovchi, motivatsiya beruvchi hamda shaxsiy rivojlanishni boshqaruvchi pedagogik lider sifatida namoyon bo‘ladi.

O‘qituvchining kasbiy kompetensiyasida kommunikativ malakalar alohida ahamiyat kasb etadi. Kommunikativ kompetensiya — bu pedagogning ijtimoiy-psixologik bilimlarga tayangan holda samarali muloqot o‘rnatish, axborotni aniq va tushunarli shaklda yetkazish, bahs-munozaralarni konstruktiv yo‘naltirish hamda ta’lim jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratish qobiliyatidir. Pedagogik muloqot jarayonida verbal (nutq, intonatsiya, savol-javob texnikasi) va noverbal (mimika, imo-ishora, tana harakati) vositalarning uyg‘un qo‘llanilishi o‘quvchilarning kognitiv faolligini oshiradi. Shuningdek, empatiya, refleksiya va tolerantlik kabi kommunikativ sifatlar o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida o‘zaro ishonchni mustahkamlaydi.

Pedagogik ta’sir ko‘rsatish jarayoni ta’limning psixologik-pedagogik mexanizmlariga asoslanadi. Ushbu jarayon ishontirish, rag‘batlantirish, motivatsion qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy taqlid hamda shaxsiy namuna orqali amalga oshiriladi. Ta’sir ko‘rsatishning samaradorligi o‘qituvchining nutq madaniyati, hissiy intellekti, pedagogik takt va professional etika darajasi bilan chambarchas bog‘liqdir. Psixologik jihatdan asoslangan ta’sir o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi, ularning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantiradi.

Zamonaviy ta’lim paradigmasida o‘qituvchi kommunikativ faoliyat orqali ta’lim muhitini demokratlashtiradi, hamkorlikka asoslangan o‘qitish modelini rivojlantiradi hamda o‘quvchilarning shaxsiy tajribasini ta’lim mazmuniga integratsiya qiladi. Natijada pedagogik faoliyatning samaradorligi ortib, ta’lim jarayonida subyekt-subyekt munosabatlari shakllanadi. Shu bois pedagogning kommunikativ malakalarini rivojlantirish va pedagogik ta’sir mexanizmlarini ilmiy asosda qo‘llash ta’lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

O‘qituvchining pedagogik faoliyati, kommunikativ malakalari va ta’sir ko‘rsatish jarayoni zamonaviy ta’lim nazariyasida integrativ tizim sifatida talqin etiladi. Pedagogik

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

faoliyatning samaradorligi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi, metodik tayyorgarligi, psixologik bilimlari hamda refleksiv qobiliyatlariga bevosita bog'liqdir. Refleksiya pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy elementi bo'lib, u o'qituvchiga o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va ta'lim jarayonini takomillashtirish imkonini beradi. Shu jihatdan pedagogik faoliyat doimiy rivojlanishni talab qiladigan dinamik jarayon sifatida qaraladi.

Kommunikativ malakalar pedagogning professional madaniyatini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardan biridir. Ilmiy manbalarda kommunikativ kompetensiya kognitiv, emotsional va xulqiy komponentlardan tashkil topgan murakkab tizim sifatida izohlanadi. Kognitiv komponent pedagogning muloqot strategiyalarini bilishi va vaziyatga mos tanlay olishini anglatadi; emotsional komponent empatiya, hissiy barqarorlik va psixologik sezgirlikni qamrab oladi; xulqiy komponent esa muloqot jarayonida samarali nutq, tinglash va nizolarni konstruktiv hal etish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Mazkur malakalar o'quvchilar bilan ijtimoiy-psixologik hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik ta'sir ko'rsatish jarayonida o'qituvchi didaktik va psixologik vositalardan kompleks foydalanadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda ta'sirning autoritar usullaridan ko'ra, hamkorlikka asoslangan, motivatsion va refleksiv metodlar ustuvor hisoblanadi. Ijtimoiy-kognitiv nazariyaga ko'ra, o'quvchilar ko'pincha o'qituvchining xulq-atvori va qadriyatlarini kuzatish orqali o'rganadi, ya'ni pedagogning shaxsiy namunasi ta'limiy ta'sirning muhim omilidir. Bundan tashqari, differensial yondashuv asosida o'quvchilarning yosh, individual va psixologik xususiyatlarini hisobga olish ta'sir samaradorligini oshiradi.

Pedagogik kommunikatsiya ta'lim muhitida ijtimoiy-psixologik iqlimni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ochiq muloqot, konstruktiv fikr almashish va o'zaro hurmatga asoslangan munosabatlar o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifoda etishiga imkon yaratadi. Natijada ta'lim jarayonida ijodiy fikrlash, tanqidiy tahlil qilish hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari rivojlanadi. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kommunikativ salohiyati pedagogik mahoratning ajralmas qismi sifatida e'tirof etiladi.

Pedagogik faoliyatni ilmiy tahlil qilishda uning strukturaviy komponentlari — maqsad qo'yish, mazmunni tanlash, metod va vositalarni aniqlash, natijalarni baholash hamda refleksiv tahlil bosqichlari alohida ko'rib chiqiladi. Didaktik nuqtai nazardan pedagogik faoliyat tizimli va texnologik yondashuv asosida tashkil etiladi, bunda o'qituvchi o'quv jarayonini loyihalashtiradi, o'quvchilarning bilim darajasi va

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

ehtiyojlariga moslashtirilgan metodlarni qo'llaydi hamda ta'lim samaradorligini monitoring qiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogikada kompetensiyaviy yondashuv ustuvor bo'lib, u o'quvchilarda amaliy ko'nikmalar, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Kommunikativ malakalarning ilmiy asoslari ijtimoiy psixologiya va pedagogik kommunikatsiya nazariyalariga tayanadi. Pedagogik muloqot interaktiv, perseptiv va kommunikativ jihatlarining birligidan iborat bo'lib, u o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida o'zaro tushunish, hamkorlik va ijtimoiy tajriba almashinuvini ta'minlaydi. Interaktiv jihat hamkorlikdagi faoliyatni tashkil etish bilan bog'liq bo'lsa, perseptiv jihat suhbatdoshni anglash va uning psixologik holatini to'g'ri baholashni anglatadi, kommunikativ jihat esa axborotni samarali uzatish jarayonini ifodalaydi. Mazkur jihatlar uyg'unlashganda pedagogik muloqotning ta'limiy va tarbiyaviy samarasi ortadi.

Pedagogik ta'sir ko'rsatishning samaradorligi motivatsiya nazariyalari bilan ham uzviy bog'liq. Masalan, ichki motivatsiyani rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantiradi. Ta'lim jarayonida formatif baholash, ijobiy rag'batlantirish va refleksiv savollar qo'llanilishi o'quvchilarning o'z faoliyatini anglashiga yordam beradi. Bundan tashqari, konstruktiv fikr-mulohaza berish pedagogik ta'sirning muhim vositasi bo'lib, u o'quvchilarning xatolarini rivojlanish nuqtasi sifatida qabul qilishiga imkon yaratadi.

Zamonaviy ta'lim muhitida raqamli kommunikatsiya vositalarining joriy etilishi pedagogik faoliyatning kommunikativ qirralarini yanada kengaytirmoqda. Onlayn platformalar, interaktiv taqdimotlar va masofaviy muloqot shakllari o'qituvchidan yangi kommunikativ kompetensiyalarni talab qiladi. Raqamli pedagogika sharoitida axborotni vizual va multimodal shaklda yetkazish, virtual hamkorlikni tashkil etish hamda o'quvchilarning raqamli madaniyatini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. Shu tariqa pedagogik faoliyat, kommunikativ malakalar va ta'sir ko'rsatish mexanizmlari zamonaviy ta'limning integrallashgan, ilmiy asoslangan va innovatsion yo'nalishlari sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogik faoliyatni chuqur ilmiy tahlil qilishda uning aksiologik (qadriyatga yo'naltirilgan), gnoseologik (bilish jarayoniga oid) hamda prakseologik (amaliy faoliyatga doir) jihatlari alohida o'rganiladi. Aksiologik yondashuv o'qituvchining ta'lim jarayonida insonparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat va kasbiy etikaga asoslangan qadriyatlarni shakllantirishdagi rolini ochib beradi. Gnoseologik jihat esa bilimni o'zlashtirish mexanizmlarini, ya'ni o'quvchilarning tafakkur jarayoni, idrok etish

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

bosqichlari va bilimni konstruksiya qilish usullarini tahlil qiladi. Prakseologik yondashuv esa pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish, natijador metodlarni tanlash hamda pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga joriy etish bilan bog'liqdir.

Kommunikativ malakalar kontekstida diskursiv kompetensiya tushunchasi muhim o'rin egallaydi. Diskursiv kompetensiya pedagogning nutqni pedagogik vaziyatga mos ravishda qurishi, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olib kommunikativ strategiyalarni tanlashi hamda ta'lim jarayonida konstruktiv muloqotni rivojlantirish qobiliyatini anglatadi. Pedagogik diskurs faqat axborot uzatish vositasi emas, balki o'quvchilarning ijtimoiy tajribasini boyituvchi, ularni tanqidiy va reflektiv fikrlashga undovchi ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, savol berish texnikasi, muammoli vaziyatlar yaratish va ochiq dialog tashkil etish kommunikativ mahoratning muhim elementlaridir.

Pedagogik ta'sir ko'rsatish nazariyasida sotsiokonstruktivistik yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bilim ijtimoiy muloqot va hamkorlik jarayonida shakllanadi, o'qituvchi esa o'quvchilarning "yaqin rivojlanish zonasi"ni aniqlab, ularga mos pedagogik yordam ko'rsatadi. Bu jarayonda scaffolding (bosqichma-bosqich qo'llab-quvvatlash), kooperativ o'qitish hamda reflektiv muhokamalar samarali ta'sir vositalari sifatida qo'llaniladi. Shuningdek, pedagogik ta'sirning etik mezonlari — adolat, hurmat, psixologik xavfsizlik va shaxs erkinligini ta'minlash — zamonaviy ta'limning muhim tamoyillari hisoblanadi.

Pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarida metakognitiv strategiyalar ham alohida o'rin tutadi. Metakognitsiya o'quvchilarning o'z fikrlash jarayonini nazorat qilish, o'rganish strategiyalarini ongli ravishda tanlash va o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'qituvchi kommunikativ vositalar orqali reflektiv savollar berish, o'z-o'zini tahlil qilishga undash hamda o'quvchilarning o'rganish tajribasini umumlashtirish orqali chuqur o'rganish muhitini yaratadi. Natijada pedagogik faoliyat faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki shaxsning intellektual mustaqilligi va hayotiy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan kompleks jarayon sifatida namoyon bo'ladi.

